

Recollint garbes**Text: Sílvia Alemany**

Josep Berga i Boada

1918

Carbó/paper

63,5 x 48,5 cm

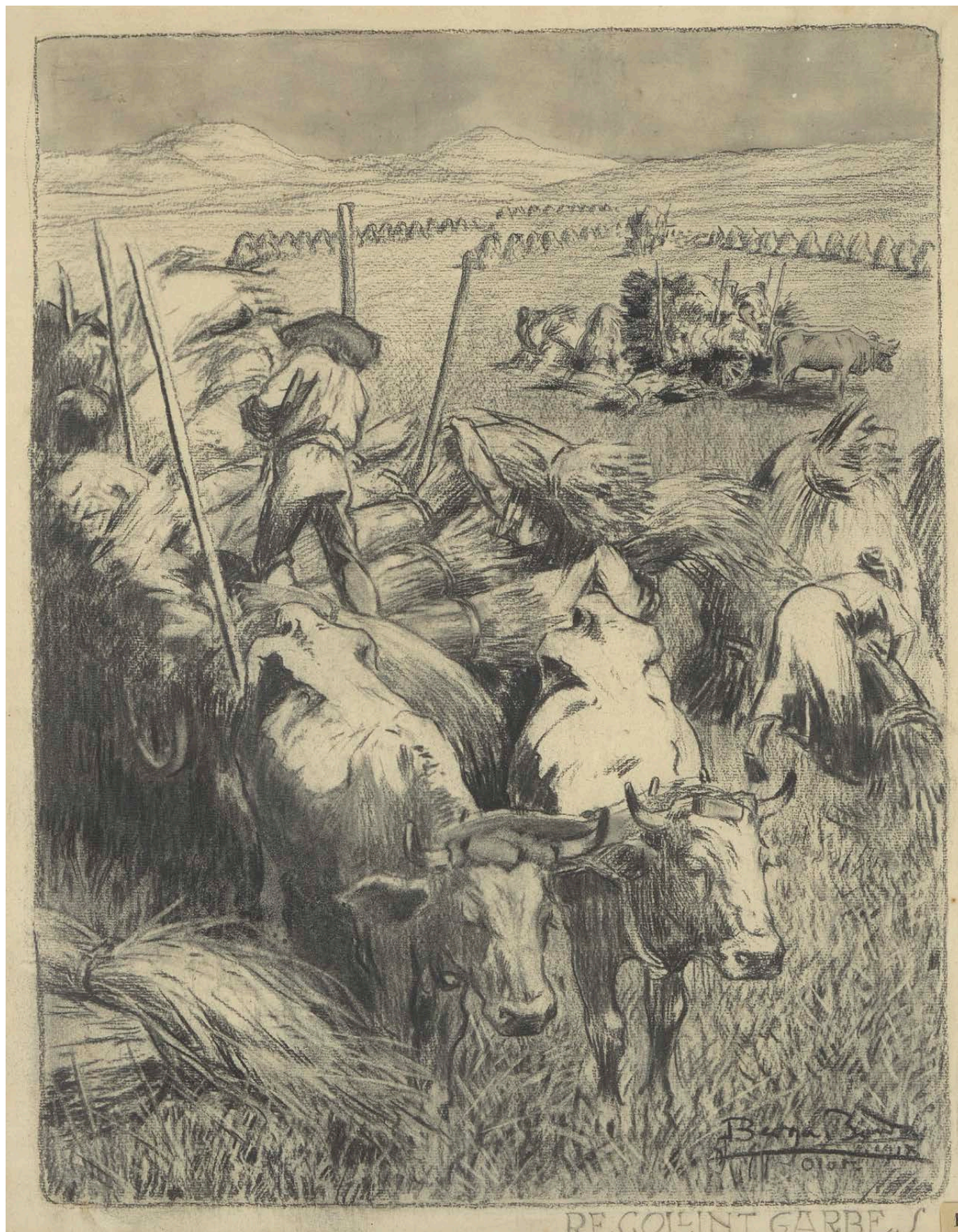
Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 251.822

Fons d'Art de Diputació de Girona

Rere una suposada escena costumista de Berga i Boada

El dibuix de Berga i Boada ens mostra una estampa de treball al camp que, en una anàlisi superficial, podríem comparar amb altres paisatges de temàtica rural associats a un món sense canvis al llarg del temps. Una visió repetida que encara avui —a través de molts mitjans de comunicació i d'opinió barcelonins— constatem vigent quan utilitzen el mot «territori».

Segons Berga i Boada (i això cal aplicar-ho als paisatges de feines del camp), el punt de partida vàlid per a la creació artística és l'accés «a la llibertat i la recerca de la realitat, i quant a la pintura, la seva capacitat d'ennobrir temes desagradables».¹ La seva intenció fou fugir totalment dels cànons del que Seguranyes anomena l'arcàdia olotina. El resultat és que l'autor aconsegueix fer-nos sentir una certa empatia per aquells homes i dones treballant durament al camp, també per les bèsties, i sap traslladar els seus sentiments i percepcions al públic.

RECOLEINT GARBE. S

Una primera mirada en l'anàlisi anirà cap a l'estructura de l'obra, veient els diferents eixos horitzontals, i diagonals i les escenes principal i secundària. Al fons, l'horitzó: l'obra ens situa als voltants d'Olot, on les muntanyes limiten la comarca amb la vall osonenca, i amb lleus traços s'endevina la presència de muntanyes tan emblemàtiques com el Puigsacalm. Aquests paisatges i el seu gaudi foren ben presents en les rutes de Berga i Boada, ja fos en solitari o bé en companyia d'altres artistes, com l'estada durant l'estiu de 1912, juntament amb Serafí Bassa i Xavier Piera, a l'altiplà Traver.²

En un pla més proper, amb poques línies, Berga i Boada ens ofereix els camps extensos de cereals, amb les garbes ja situades en fileres ordenades. Tot aquest fons dona pas primer a l'escena secundària per seguidament arribar amb tota la força a l'escena principal que la compon en diagonal. Els animals prenen aquí el protagonisme a les figures humanes (ambdues d'esquenes i un xic difuminades). L'ull es dirigeix cap a l'ossada que s'intueix en les bèsties, amb el costellam i l'espina ben marcats; detall de l'interès per l'anatomia de Berga i Boada. L'horitzontalitat —i la possible monotonia del conjunt— queda trencada pels pals del carro que tragina el blat i sobretot pels pagesos en plena feina al camp.

La data possible de creació seria a l'entorn de l'estiu de 1907, veient les similituds amb la peça *La sega* datada en aquest mateix any.³ En quin moment personal es troba Berga i Boada en els anys de realització de l'obra? És un període en què hagué de plegar de l'Escola de Belles Arts de Figueres i encara no havia pres possessió de la seva plaça a l'Escola de Sant Feliu de Guíxols. S'estava a Olot, on escrivia els articles sobre el modernisme en l'art a la revista *Vida* i on, segons Santiago Plana i Berga, «portava a terme aquestes preses de posició públiques en un entorn totalment advers a Olot i molt solitari a Girona, en uns anys en què el modernisme s'anava manifestant, però encara no s'havia ni consolidat a Barcelona».⁴

A Sant Feliu trobà una vila que esdevingué ciutat (1902) per la seva puixança i expansió arran de la indústria surotapera, context que afavorí els vincles d'empresaris i comerciants amb l'exterior. Molts dels seus fills estudiaren a l'estranger i gran part de les fàbriques tenien filials (a França, Suïssa, Anglaterra, Estats Units, etc.). Eren corrents les vetllades literàries musicals i tingué també una gran influència la colònia centreeuropea instal·lada a Sant Feliu. El 1892 s'hi celebrà l'ambiciosa Exposició de Belles Arts.⁵ A més, és la contrada on un artista amb escenes similars i molt vinculat a l'Escola de Belles Arts guixolenc viurà entre 1893 i 1902: Baldomer Galofré.⁶

En paraules de Josep Pla, «Sant Feliu és una ciutat petita, però amb els ulls oberts davant el món. Hi ha allí, un nucli d'homes de superior cultura, àvids de coneixement i molt relacionats amb l'estranger. Alguns d'aquests homes són excel·lents músics i van molt a l'hora amb tot el que passa a París i a Londres, a Berlín i a Viena, i no assabentats per la premsa, sinó de visu amb unes biblioteques musicals on trobareu, tres dies després d'haver eixit de la impremta, la darrera partitura de Strauss o de Schönberg».⁷

No obstant això, Berga i Boada trobarà molts impediments pel suport necessari a la renovada Escola de Belles Arts i això provocarà un desencís profund envers les institucions.

Josep Berga i Boada, *La sega*, 1907. Col·lecció Família Plana-Aguilar. Foto facilitada pel Museu de la Garrotxa d'Olot.

J. Berga i Boada: *La Passada*, 1913. Carbó sobre paper, 71 x 199,5 cm. MHSFG

Tot i la manca de mitjans, el mestratge de Berga i Boada a través de l'Escola de Belles Arts fou un revulsiu i deixà una gran petjada: intentà després de Figueres desenvolupar una tasca pedagògica pròpia (refundant el museu local, intentant que l'edat d'entrada a l'Escola fos anterior als dotze anys, creant els seus propis materials didàctics o intentant que els deixebles es guanyessin la vida gràcies als treballs fets). És precisament a través dels materials didàctics, dipositats per Santiago Plana i Berga i Carme Aguilar als arxius d'Olot i Sant Feliu de Guíxols, que l'escena de la sega de 1907 pren una nova dimensió.

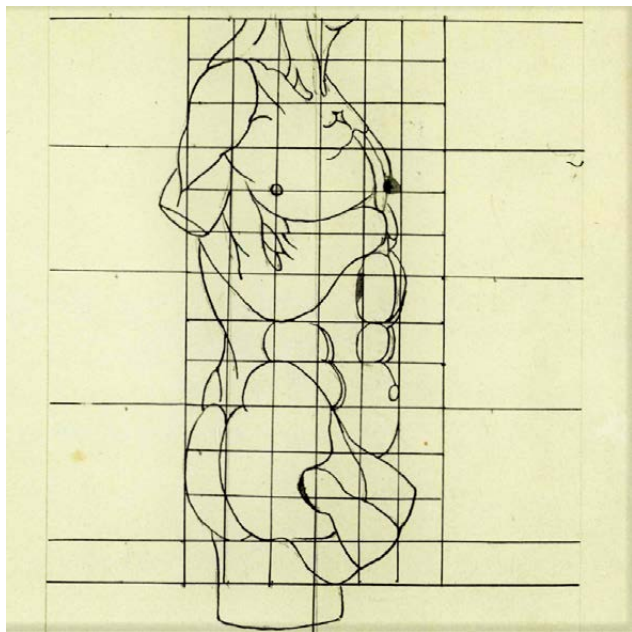
Escrit entre 1914 i 1915, el Manual d'anatomia (Fons Josep Berga i Boada, AMSFG, JBB0028) subratlla la «fascinació per l'anatomia humana del seu amic, l'escultor Miquel Blay, i de la pintura impressionista, del retratisme i de l'expressivitat de la figura humana de Ramon Casas».⁸

A l'inici del manual ja escriu el perquè de la necessitat d'un estudi aprofundit que n'ha de tenir un artista: «L'Artista, te una verdadera necessitat de posar en ses obres, veritat, saber fer moure les figures- lo que vol dir posicions-; donar vida a les activitats, expressió als gests i conèixer tots els moviments de l'home, lo que no's logra sense un perfecte i detingut estudi de l'esquelet humà; dibuixantlo be i després, amb l'imaginació fer-li donar certes posicions sobre'l paper atenent-se sempre á unes proporcions determinades, pro de totes maneres les mes clàssiques si pot ser.» (pàg. 4 del manual).

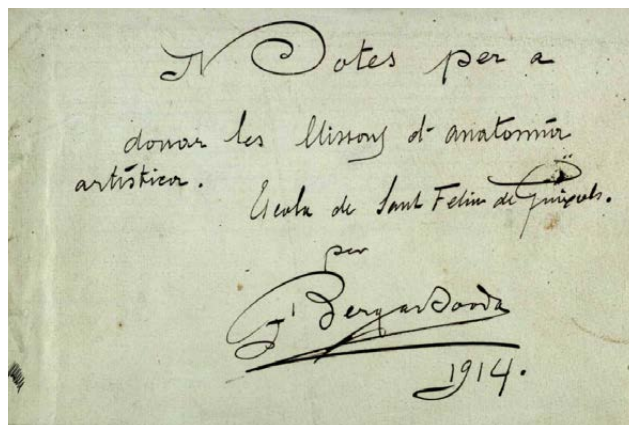
La carpeta conté els capítols referents a les diferents parts del cos (ossos, lligaments, tronc, etc.), també a l'infant i a la dona, i un apartat curiós dedicat a la «masceració d'ossos». Berga i Boada aspirava i es lamentava que «sols es pot estudiar en grans centres d'art, ahont sense prejudicis, ni vacilacions, ni preocupacions, els millors exemplars que moren en els hospitals (...) es dediquen tant a la medecina com a les Belles Arts» (pàg. 19-20).

Aquest manual compta també amb una segona carpeta dedicada als músculs. D'aquest conjunt de sòlids coneixements anatòmics en resulten una sèrie d'obres com la que analitzem, i reforcen la veracitat i duresa d'una escena que no és només costumista.

Realment els anys de realització d'aquesta obra, entre 1907 i 1912, són uns anys de novetats positives per a Berga i Boada: l'exposició de «dibuixos de muntanya» a la Sala Parés de Barcelona el 1911, els premis de la revista d'art anglesa *The Studio* el mateix any⁹ i l'entrada a l'Escola de Belles de Sant Feliu de Guíxols el 1912.

Dibuix anatòmic del Manual d'Anatomia. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Josep Berga i Boada, JBB0036.

Portada del manual de Lliçons d'Anatomia Artística. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Josep Berga i Boada, JBB0028.

-
1. ALEMANY, Sílvia [et al.]. *L'Escola de Belles Arts. Josep Berga i Boada. Joan Bordàs i Salellas*. Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols, 2006, pàg. 22.
 2. SEGURANYES, Mariona. «Serafí Bassa, l'artista de la saga Rovas» a *Institut d'Estudis del Baix Empordà* núm. 28, 2009, pàg. 209.
 3. Reproduïda a Jordi Galves (2018) «Berga i Boada: sexe i violència» a *El Mirador de les Arts*, de 29/11/2018 i present a l'exposició *Josep Berga i Boada. El despertar de les coses i dels adormits*, Museu de la Garrotxa, del 8/9/2018 al 10/02/2019.
 4. ALEMANY, Sílvia [et al.]. Ídem, 2006, pàg. 22.
 5. JIMÉNEZ, Àngel. «1892. Exposició de Belles Arts a Sant Feliu de Guíxols», *Informatiu de l'Arxiu i Museu d'Història de SFG*, 1992, núm. 12.
 6. ALCOLEA, Fernando a <http://www.fernandoalcolea.es/El-pintor-Baldomero-Galofre/VI-Reencuentro-con-Catalunya-y-el-mar/>
 7. PLA, Josep. *Obra completa. 21. Homenots*. Tercera sèrie (capítol dedicat a Juli Garreta), Barcelona: Edicions Destino, 1972, pàg. 325.
 8. GALVES, Jordi. «Berga i Boada: sexe i violència» a *El Mirador de les Arts*, de 29/11/2018.
 9. TORRENT, Rafael. «Un artista otolense, profesor en Figueras, nos recuerda a Dalí: Josep Berga Boada» a *Canigó*, núm. 103, setembre de 1962.
-